

Malatya, Hama gibi antik adını günümüze kadar korumuş ender kentlerden birisidir. Yaklaşık 1890'lardan beri sürdürülen kazılarda çok sayıda kabartmalı heykeltraşlık eserinin yanısıra, hiyeroglif yazıtlı eserler de bulunmuştur. İlk kez Hogarth tarafından, 1895'te Aslantepe'de heykeltraşlık eserleri tespit ediliyor. Von der Osten bu heykeltraşlık eserleri hakkında bilgi verir.

1932 yılında, Delaporte tarafından kazılara başlanır. Fransız kazılarında, Aslanlı Kapı olarak adlandırılan kapı binasının arkasında bir G. Assur sarayı açığa çıkartılmıştır. 1961 yılından beri sürdürülen İtalyan kazıları ise stratigrafisine önemli katkılarda bulunmuştur: Buna göre,

I. Roma-Bizans;

II. Geç MÖ. I. Bin;

III. G. Hitit;

IV. Hiç

ve höyüğün prehistorik tabakaları da Uruk çağına kadar iner.

Arslantepe'de bulunan eserlerin yanısıra etrafındaki merkezlerde bulunan eserler, yazıtlı stel ve kaya yazıtları da Aslantepe malzemesiyle ilişkili olarak bu antik krallığın uzandığı bölgeleri gösterir: **Kötükale, İspekçür, Darende, Gürün, Şırzı** ve Elbistan platosundaki **Izgın, Palanga, Aslantaş** gibi.

Bibliografya:

Akurgal, E., 1946, Remarques stylistiques sur les reliefs de Malatya. İstanbul.

Delaporte, L., 1940, Malatya. Arslantepe. Fascicule I. La Porte des Lions. Paris.

Hawkins, J.D., 1995, "Great Kings and Country Lords at Malatya and Karkamış. in T.P.J. van den Hout and J. de Roos (ed.), Studio Historiae Ardens. Ancient Near Eastern Studies presented to P.H.J. Houwink ten Cate. Netherlands Historical-Archaeological Institute in İstanbul, pp. 73-85.

Landsberger, B., 1948, Sam'al. Karatepe Harabelerinin Keşfi ile İlgili Araştırmalar. Ankara.

Özgüç, N., 1974, "The Decorated Bronze Strip and Plaques from Altintepe". Mansele Armağan. Ankara. p. 847-860.

Ussishkin, D., 1993, "A Hittite Stele from Atabeyköyü Near Malatya". Nimet Özgüç'e Armağan Aspects of Art and Iconography: Anatolia And Its Neighbors. Studies in Honor of Nimet Özgüç. Edited by M. J. Mellink et al. TTK basımevi. Ankara 1993. s. 635-637.

H A B A L L A

K u w a l a b a s s a
K o l b a s a
W i n u w a n d a
O m e a n d a

A l a s i j a

S c h w a r z e s M e e r

S y r i s c h - A r a b i s

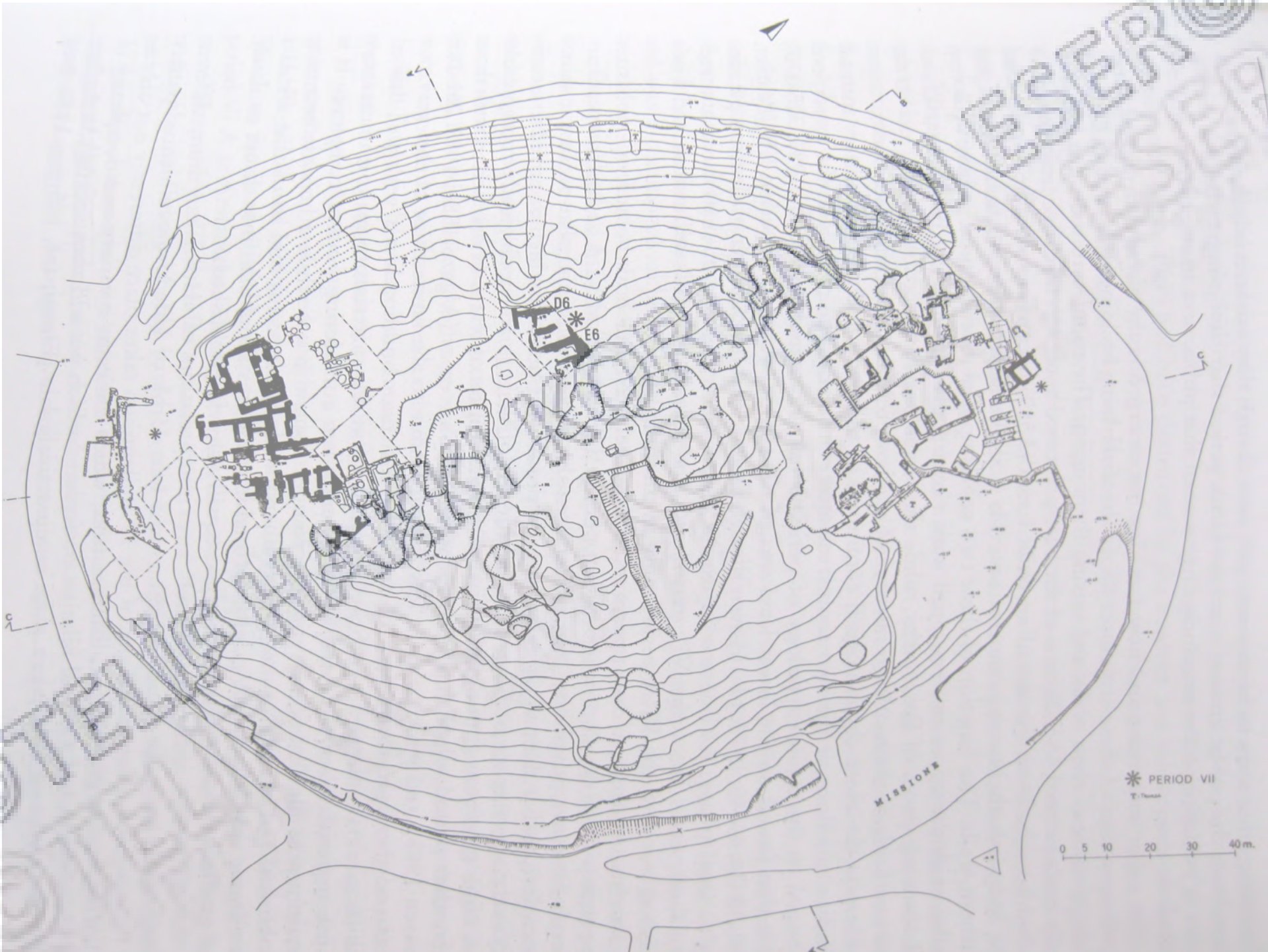

Tarihçe:

OHÇ'nda Pahhuwa metninde Hititli **Mita** ile ilişkili olarak adı geçmektedir: HiÇ'den itibaren **Malitiya** ismindeki şehir ile identifiye edilmektedir.

Assur kaynaklarında ise Adad Nirari I ve Shalmanassar I (1307-1245) dönemlerinde bu ülke hem Hatti hem de Assur etkisine açık bir ülkedir.

Malatya ve çevresini içine alan **Milidia** Devleti, Karanlık Çağlar'da Karkamış gibi, bu bölgede hem politik hem de kültürel etkinliği sürdürebilmiş bir merkezdir. (Talmi-Teşup oğlu Kuzi Teşup'dan kök almış iki Malatya kralı, şimdi Karkamış kralı olarak identifiye edilmektedir).

Daha sonra, **I. Tiglatpileser** devrine (1117-1077) ait kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

I. Tiglatpileser'in üçüncü egemenlik yılında yapılan bu seferde, Malatya kralının adı verilmemekle beraber, haraç ödeyerek Assur'un üstünlüğünü kabul ettiği anlaşılmaktadır. Aynı Assur kralı bir başka yazıtında haraç ödeyen Malatya kralını bu kez **Allumari** olarak vermektedir. Bu döneme Elbistan Karahöyük steli de eklenmelidir. Bu, Karanlık Çağ'a tarihlenebilecek eserlerdendir.

II. Assurnasirpal zamanında da Assurlularca Malatya'dan **Melid**, Urartular tarafından ise **Meliteia** olarak söz edilmektedir.

III. Salmanasar 836 yılında buraya düzenlediği seferde, **Lalli** adlı bir Malatya kralının topraklarından bir kısmını ele geçirdiğinden bahsetmektedir.

III. Tiglatpileser, Urartu kralı **II. Sarduri**'nin vasalları arasında Malatya kralı **Sulumeli**'yi de saymaktadır. Aynı kişi sonradan Assur'a haraç ödeyenler arasında da geçmektedir.

Argisti I (786-764) 4. yılında “*Hatti ülkesine, Hilaruada ülkesi*”ne saldırır. Ülke 743 yılına kadar Urartu egemenliğinde kalır (Sarduri II 764-735). Kralı **Sulumal** olan Malatya ile birlikte Assurlulara karşı bir koalisyon oluşturan Urartu ve Arpad, III. Tiglatpileser’e (745-727) karşı yenilir.

Sonunda **Tarhunazi** adlı Malatya kralının Assurlular’a ihanette bulunmasından dolayı, II. Sargon, 711’de bu devleti ortadan kaldırmıştır.

Malatya’nın alınışından üç yıl kadar geçtikten sonra, Kummuş da Assur egemenliğine girmiş ve Milidia ile Kummuş birleştirilerek, tek bir eyalet haline getirilmiştir. Bu olaydan hemen önce de Milidia’nın yönetimi Kummuşlu **Mutallu**’ya verilmiştir.

Daha sonra Mutallu zamanında tekrar bağımsızlık kazanmıştır. **Esarhaddon** (681-669), 675’te başarısız bir sefer yapar.

7. yy.in sonunda olasılıkla Kimmerler tarafından yakılıp yıkılır.

Urartu yazıtları ile Assur kaynaklarının birleştirilmesiyle kralları şöyle sıralanabilir:

1100

Allumari

Hawkins'in son yıllarda yaptığı çalışmalara göre:

(A) Kuzi-TONITRUS*

(B) CRUS+RA/I

PUGNUS-mili (I)

Wasu(?)runtiyas

Runtiyas Arnuwantis (I)

Halpasulupis

PUGNUS-mili (II)

Aruwantis (II)

853-835

Lalli/a

800

Sulehauili

780

Sahu

Argiști I (786-764)

780-750

Hilaruada

745-732

Sulumal

Sarduri II (764-735)

Gunzianu?

712

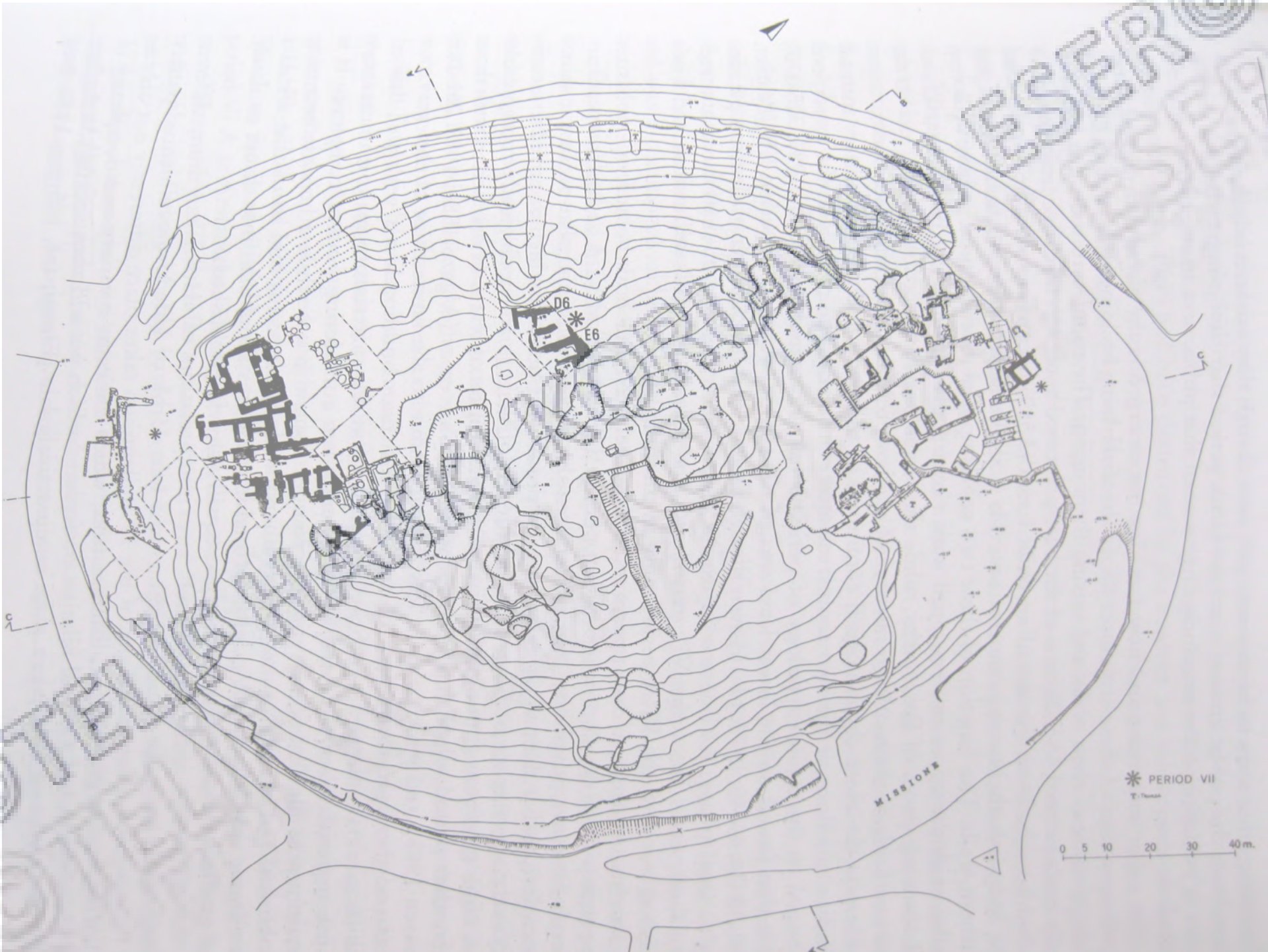
Tarhunazi

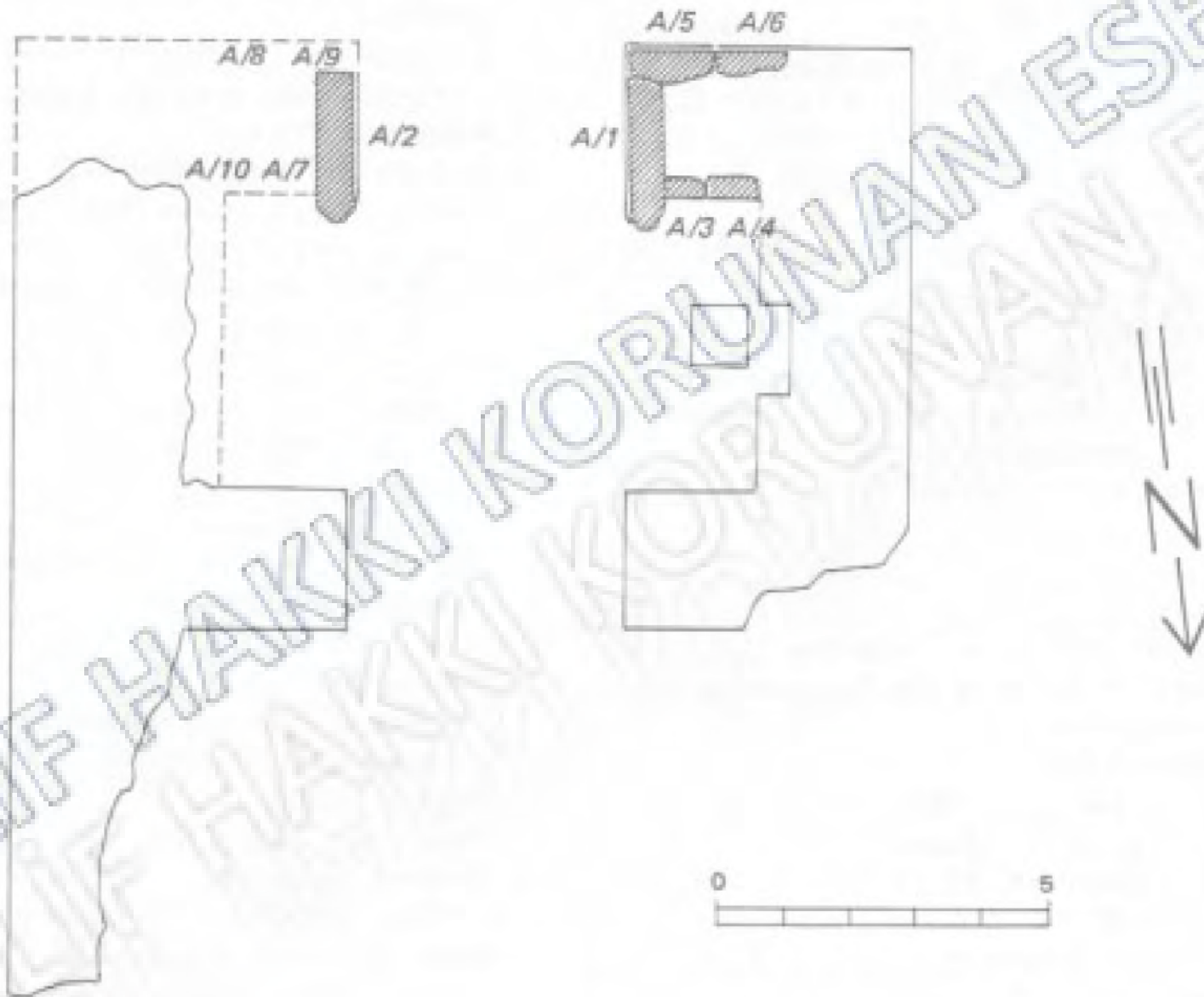
708

Mutallu

*(12-11.yy. TALMI-TEŞUP'un oğlu (TONITRUS=TEŞUP))

Plan 7: Malatya, Löwentor

A1

in situ

y. 119; m.u. 1.43 cm.

Malatya I/Geç Hitit II

Kireçtaşı

T. Bilgin

A2

in situ

y. 124; u. 180 cm.

Kireçtaşı

Malatya I/Geç Hitit II

HH kitabeli

A2

in situ

y. 124; u. 180 cm.

Kireçtaşı

Malatya I/Geç Hitit II

HH kitabeli

A/3 (B) Libasyon Ortostad
in situ, Girişin kabul odası denilen boşlukta
Kireçtaşı y. 36; g. 61 cm. AMM
Malatya I/GH II

A/4 (C) Libasyon in situ

kireçtaşı

y. 42; g. 80 cm.

AMM

Malatya I/GH II

A/5 (D) Libasyon ve aslan kabartması

Giriş odasının güneybatı köşesinde in situ durumda. Aslanın arka tarafında yer alan köşe bloğu.

Kireçtaşı
g. 126 cm.

AMM

Malatya I/GH II

HH

A/6 (E) İkili Libasyon

Kral **Sulumeli**'nin (PUGNUS-mili)

in situ

Kireçtaşı

46; g. 103 cm.

AMM

Malatya I/GH II

HH

A/7 (I) Libasyon Kireçtaşı

46; g. 81 cm. AMM

Malatya I/GH II

A/8 (H) Iluyanka

Aslanın arkasından olmalı. Yeri kesin belli değil, 43; g. 158 cm. Malatya I/GH II(?)

A/9 (G) Libasyon ve aslan

Köşe bloğu. Yeri bilinmiyor.

Kireçtaşı 45; g. 53 cm.

AMM

Malatya I/GH II

HH

A/10 (J)

Libasyon

Yeri bilinmiyor.

Kireçtaşı

49; g. 56 cm.

AMM

Malatya I/GH II

HH

A/11 (K) Libasyon

Yeri bilinmiyor

Kireçtaşı

81; g. 192 cm.

AMM

Malatya I/GH II

HH

D/1 Stel
parçası
Malatya
Cumhuriyet
çarşısı
Kazievinde
Kireçtaşı ?
60; g. 45; k.
20 cm.
AMM
Malatya I/GH
I ?

B/1 Aslan avı

Buluntu yeri belirsiz

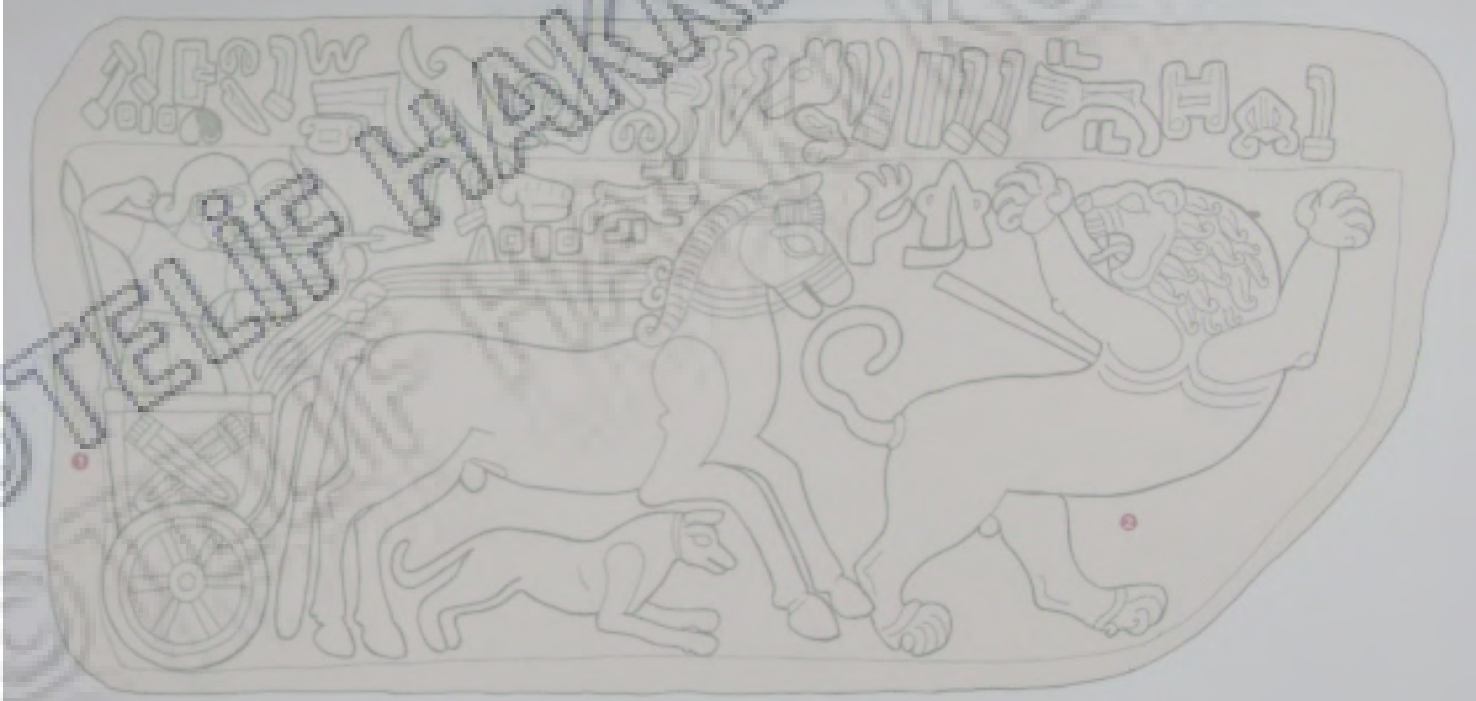
Kireçtaşı

55; g. 123 cm.

Malatya II/GH I-II(?)

AMM

HH: Halparuanda

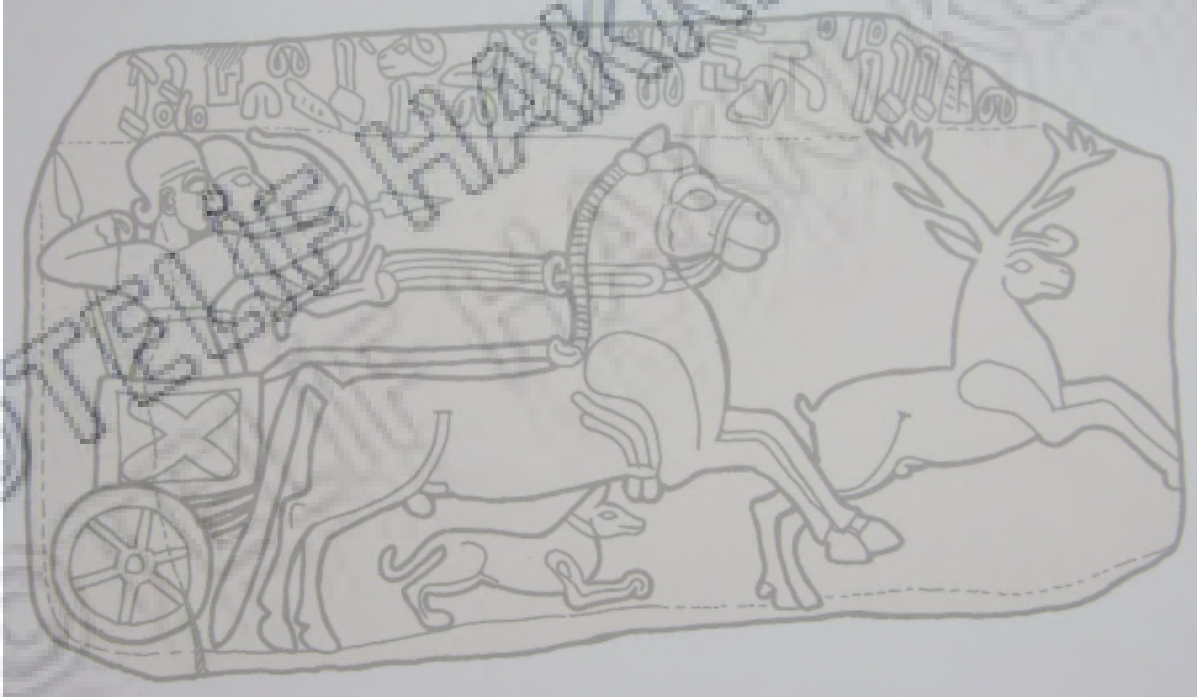

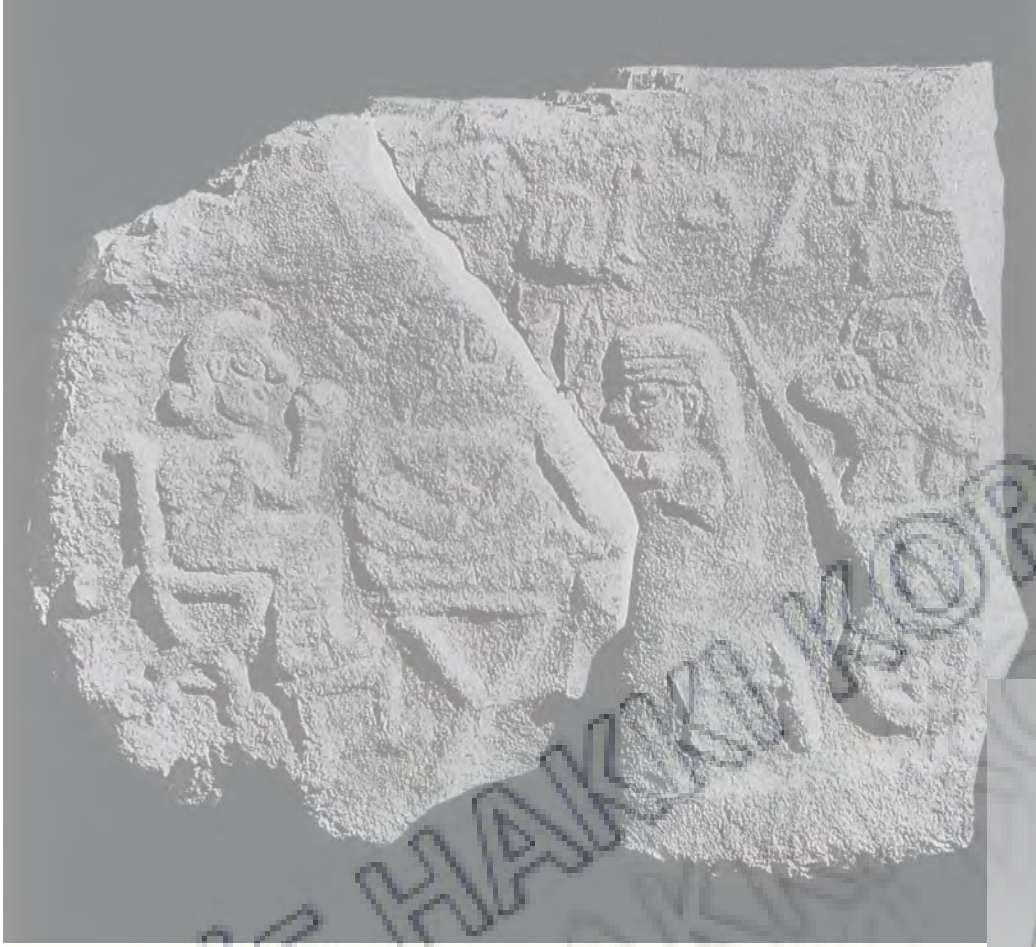

B/2 Geyik avı
Buluntu yeri belirsiz
Kireçtaşı
42; g. 77 cm.
Malatya II/GH I-II(?)

HH Kral Kauwarme'nin
oğlu Marta

B/3 Ziyafet ve av

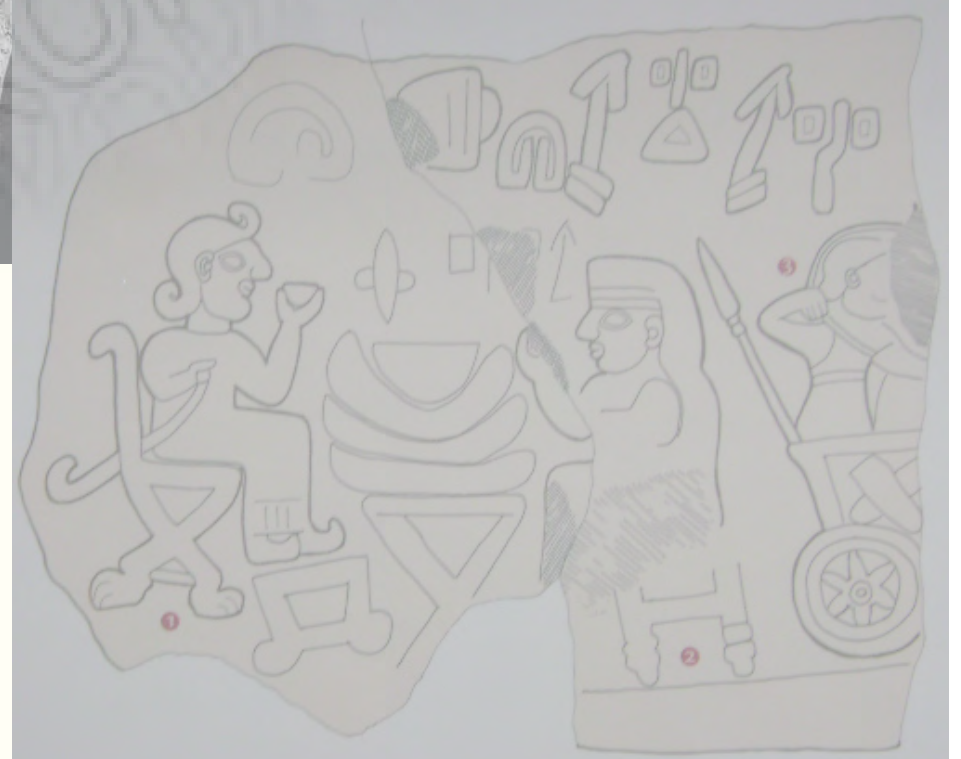
Buluntu yeri belirsiz

Kireçtaşı

Malatya II/GH I-II(?)

AMM

HH

The image cannot be displayed. Your computer may not have enough memory to open the image, or the image may have been corrupted. Restart your computer, and then open the file again. If the red x still appears, you may have to delete the image and then insert it again.

B/4 Karhuha/Kubaba steli

Buluntu yeri belirsiz

Kireçtaşı

130; m.g. 90 cm.

AMM

Malatya II/GH I-II(?)

HH

C/1 Üç yüzlü blok

Buluntu yeri belirsiz.

Höyük civarından olmalı.

Kireçtaşı

53; g. a: 53, b:38, c: 47 cm.

AMM

Malatya III/GH III

C/2 Cin

Buluntu yeri belirsiz.

Höyük civarından olmalı.

Kireçtaşı

74; m. g. 42 cm.

AMM

Malatya III/GH III

İnsan başlı ve vücutlu, kanatlı bir cin tasvir edilmiş.

C/3 Aslan adamlar

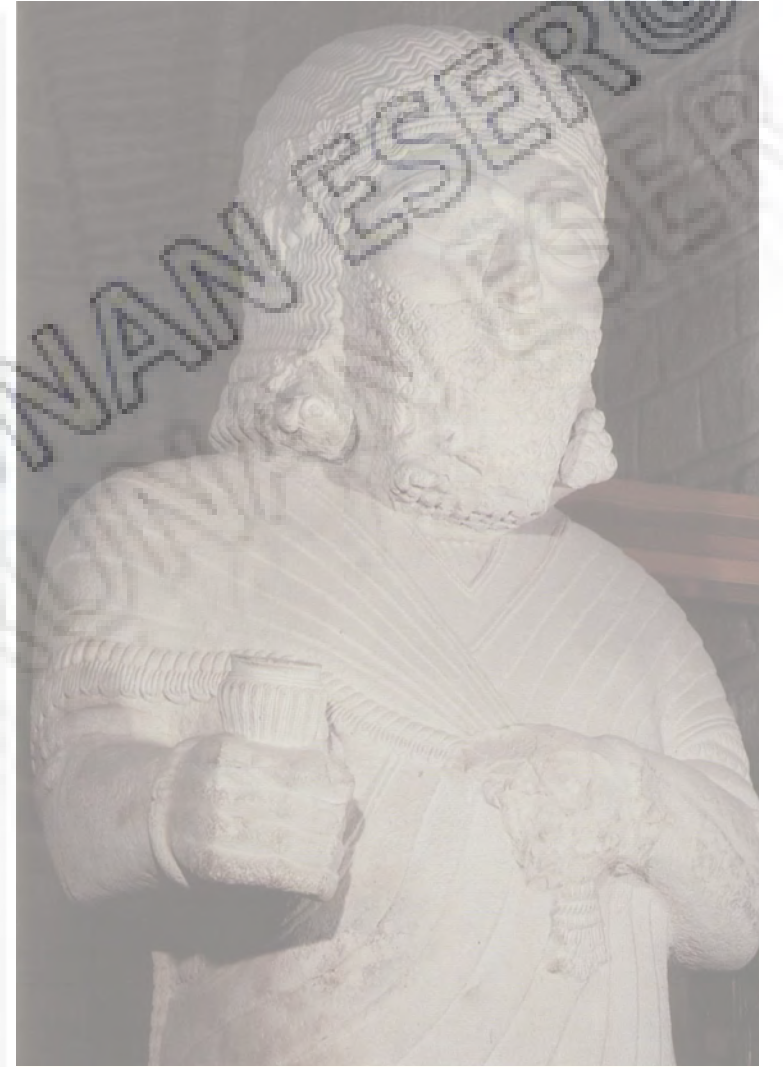
Buluntu yeri belirsiz. Höyük civarından olmalı.

Kireçtaşı 70; g. 100 cm.

AMM

Malatya III/GH III

A/12 Heykel

A/12 Heykel

Kapı odasının içinde ele geçmiş

Kireçtaşı

380 cm

AMM

GH IIIb

Mutallu

C/4 Heykel başı

Buluntu yeri belirsiz.

Höyük civarından olmalı.

Kireçtaşı

74; m. g. 42 cm.

AMM

Malatya III/GH III

Bir erkek heykelinin başına ait bir parça.

C/5 Heykel başı

Buluntu yeri belirsiz.

Höyük civarından olmalı.

Kireçtaşı

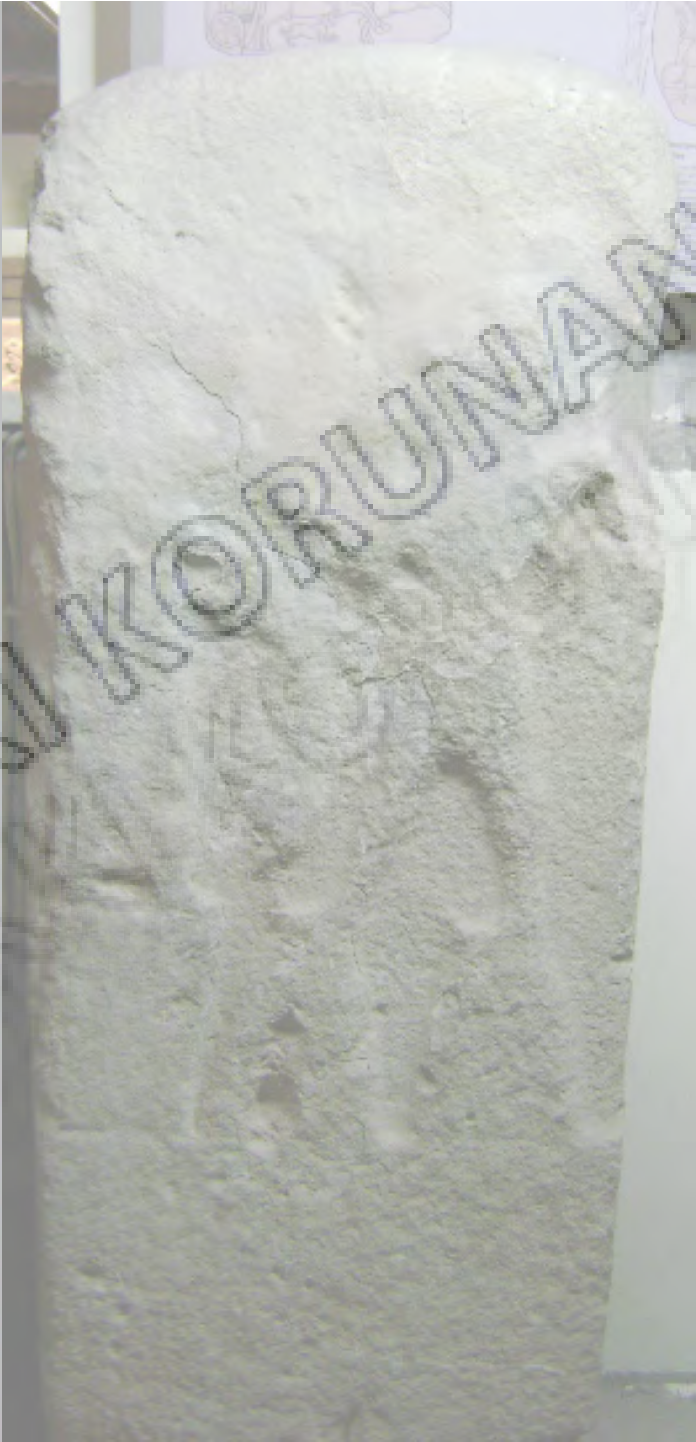
42 cm.

Kazievinde

GH II

Bir erkek heykelinin başına
ait bir parça.

Atabey Steli:

Kireçtaşı

153; g. 57; k. 33 cm.

Arnuwanta

İspekçür 1.

Cornell Expedition XVIII-XIX; Gelb, I., 1939, Hittite Hieroglyphic Monuments. Chicago., No. 28; Orthmann, W., 1971, s. 117

Dört blok halinde bir stel. Üç tarafı kabartmalı; libasyon sahnesi.

İn situ olarak bulunmamış. Alt tarafı kaba olarak bırakılmış, bu da onun bir yere gömüldüğünü gösterir.

Kireçtaşı.

ca. 250, g. 45 cm.

Sivas Müzesinde